

YO‘L TRANSPORT HODISALARINI YUZ BERISHIGA “AVTOMOBIL-HAYDOVCHI-YO‘L-PIYODA-MUHIT” TIZIMINING TUTGAN O‘RNI

Sharipov Bexruz

Toshkent Davlat Transport Universiteti Talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada “Avtomobil-Haydovchi-Yo‘L-Piyoda-Muhit” tizimida yo‘l transport hodisalari kelib chiqish sabablari ko‘rib chiqilgan hamda ularni oldini olish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: avtomobil, haydovchi, yo‘l, piyoda, muhit, transport, yo‘l transport *hodisasi, harakat xavfsizligi, harakat tezligi.*

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilangan inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari yo‘llarda harakatni amalga oshirish, xavfsizligini ta‘minlash jarayonida vujudga keladigan barcha ijtimoiy munosabatlarnitartibga solish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Harakat xavfsizligini ta‘minlash yo‘nalishidagi me‘yoriy hujjatlar O‘zbekiston respublikasi Konstitutsiyasi talablariga muvofiq ravishda ishlab chiqilgan. Avtomobil yo‘llarida, shahar ko‘cha va maydonlarida transport vositalarining normal harakat rejimining buzilishi oqibatida insonlar halok bo‘lishiga, tan jarohati olishiga, shuningdek, transport vositalariga va undagi yuklarning zarar ko‘rishiga, yo‘ldagi sun‘iy inshootlarning zararlanishiga yoki boshqa turdagi moddiy zararlar yetkazishga sababchi bo‘luvchi halokatlarga yo‘l-transport hodisasi deyiladi. Bu ta‘rifga ko‘ra yo‘l-transport hodisasida ikkita omil bo‘lishi tavsiflidir, bular: insonlarning o‘limi, tan jarohati yoki katta miqdordagi moddiy zarar, shuningdek, biron-bir transport vositasining harakatda bo‘lishidir. Avtomobil yo‘llarida insonlar tomonidan boshqariladigan turli xildagi mexanik va mexanik bo‘lmagan transport vositalari, harakatlanayotgan (yoki harakatda bo‘lmagan) piyodalar majmuidan iborat murakkab dinamik tizim mavjuddir. Bu tizimni **yo‘l harakati** deb ataladi.

Avtomobil yo‘llarida insonlar tomonidan boshqariladigan turli xildagi mexanik va mexanik bo‘lmagan transport vositalari, harakatlanayotgan (yoki harakatda bo‘lmagan) piyodalar majmuidan iborat murakkab dinamik tizim mavjuddir. Bu tizimyo‘l harakati deb ataladi. Yo‘l harakatining muammolari va maxsus tomonlari, eng avvalo, “Avtomobil-haydovchi-yo‘l-piyoda-muhit” tizimi orqali belgilanadi. Ular o‘znavbatida atrof-muhitda faoliyat ko‘rsatadilar.

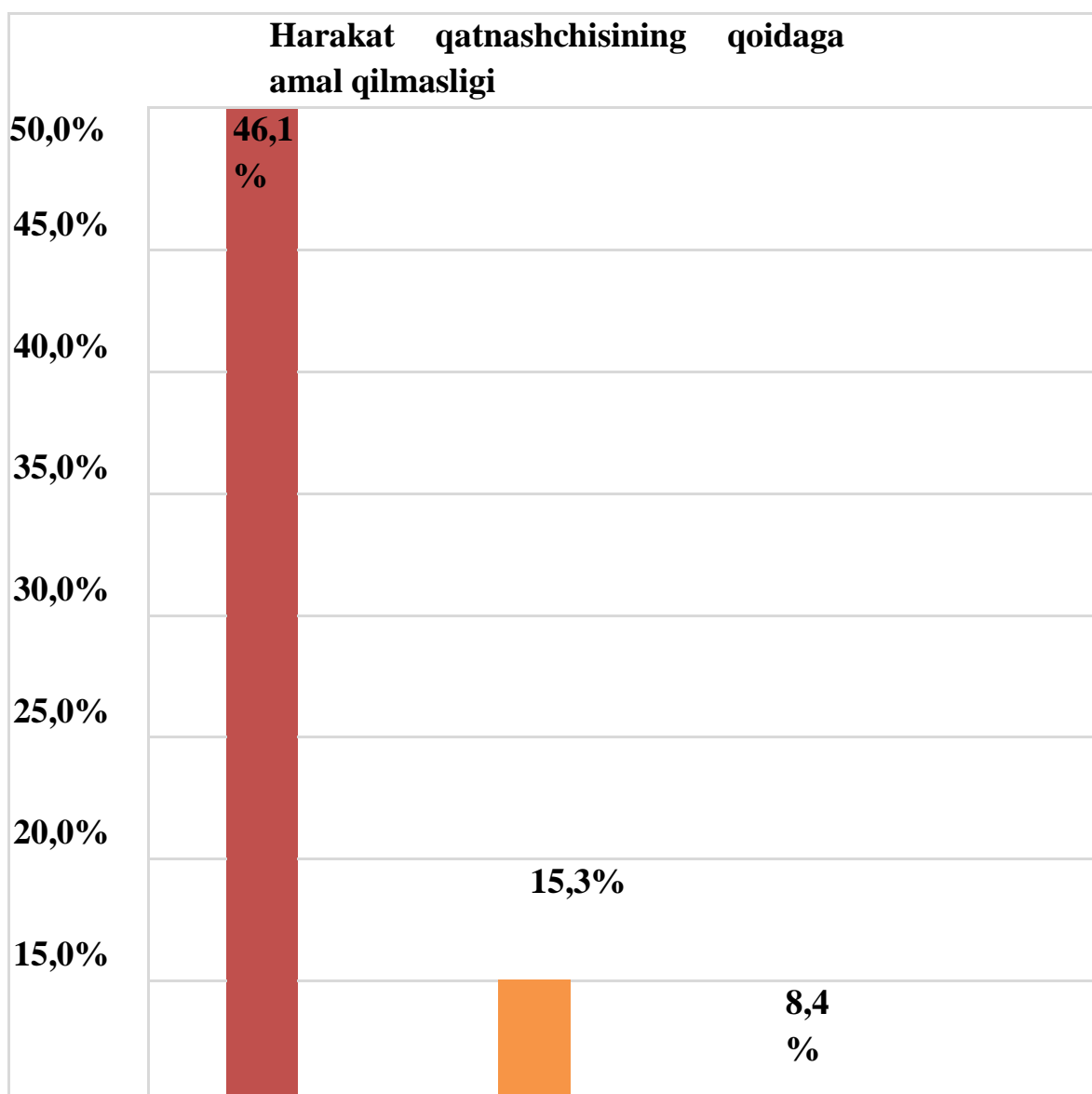
Avtomobil yo‘llarida, shahar ko‘cha va maydonlarida transport vositalarining normal harakat rejimining buzilishi oqibatida insonlar halok bo‘lishiga, tan jarohati olishiga, shuningdek, transport vositalariga va undagi yuklarning zarar ko‘rishiga, yo‘ldagi sun‘iy inshootlarning zararlanishiga yoki boshqa turdagi moddiy zararlar

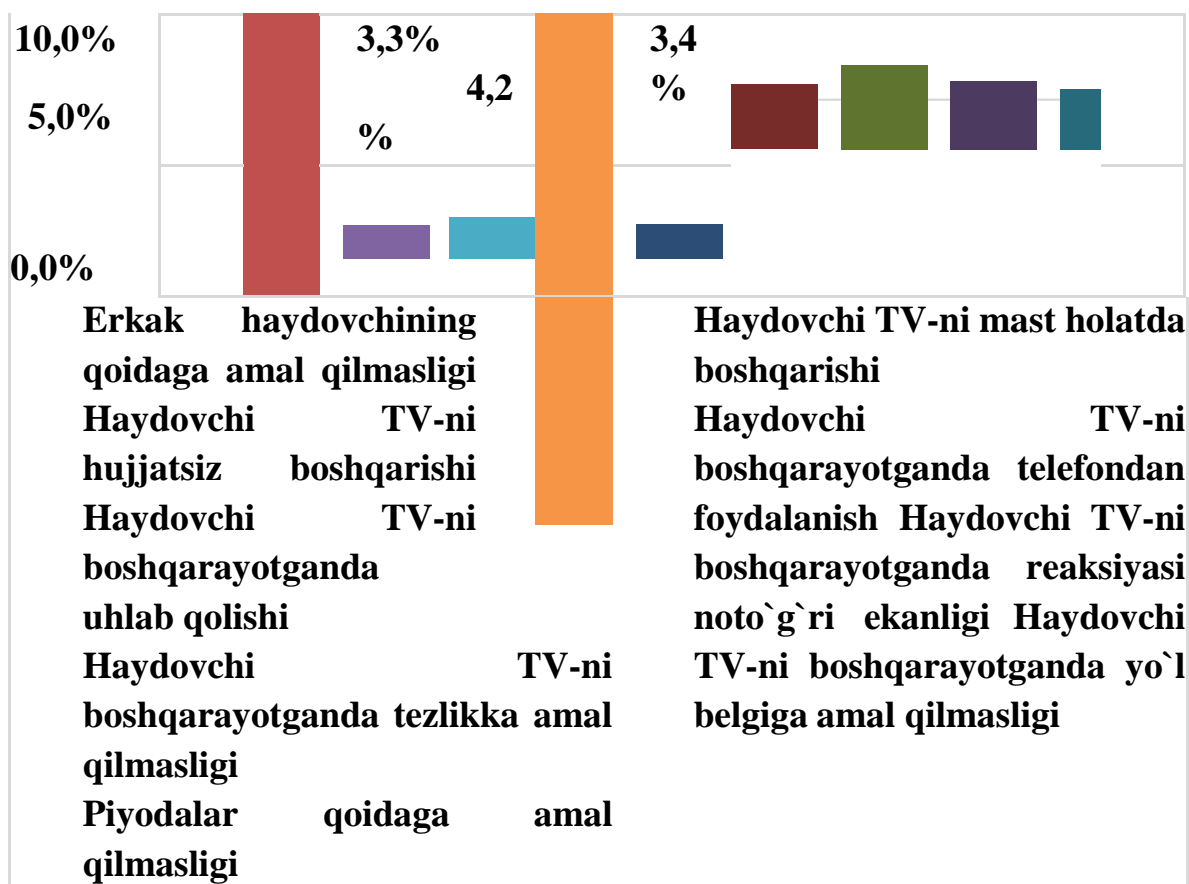
etkazishga sababchi bo'luvchi halokatlarga yo'l-transport hodisasi deyiladi. Bu ta'rifga ko'ra yo'l-transport hodisasida ikkita omil bo'lishi tavsiflidir, bular: insonlarning o'limi, tan jarohati yoki katta miqdordagi moddiy zarar, shuningdek, biron-bir transport vositasining harakatda bo'lishidir. Harakat qatnashchilari tomonidan yo'l harakati qoidalariga amal qilmasliklari kuzatilib kelmoqda. Bular haydovchilarning qoidaga amal qilmasligi ko'plab kuzatilmoqda.

“A-Y-H-P-M” tizimi optimal ravishda faoliyat ko'rsatishda tizimdagi avtomobil, haydovchi, yo'l, piyoda va muhit tashkil etuvchilarining alohida hamda ularning birgalikdagi A-H, H-Y, Y-P, A-P va boshqa tasniflari katta ahamiyatga ega.

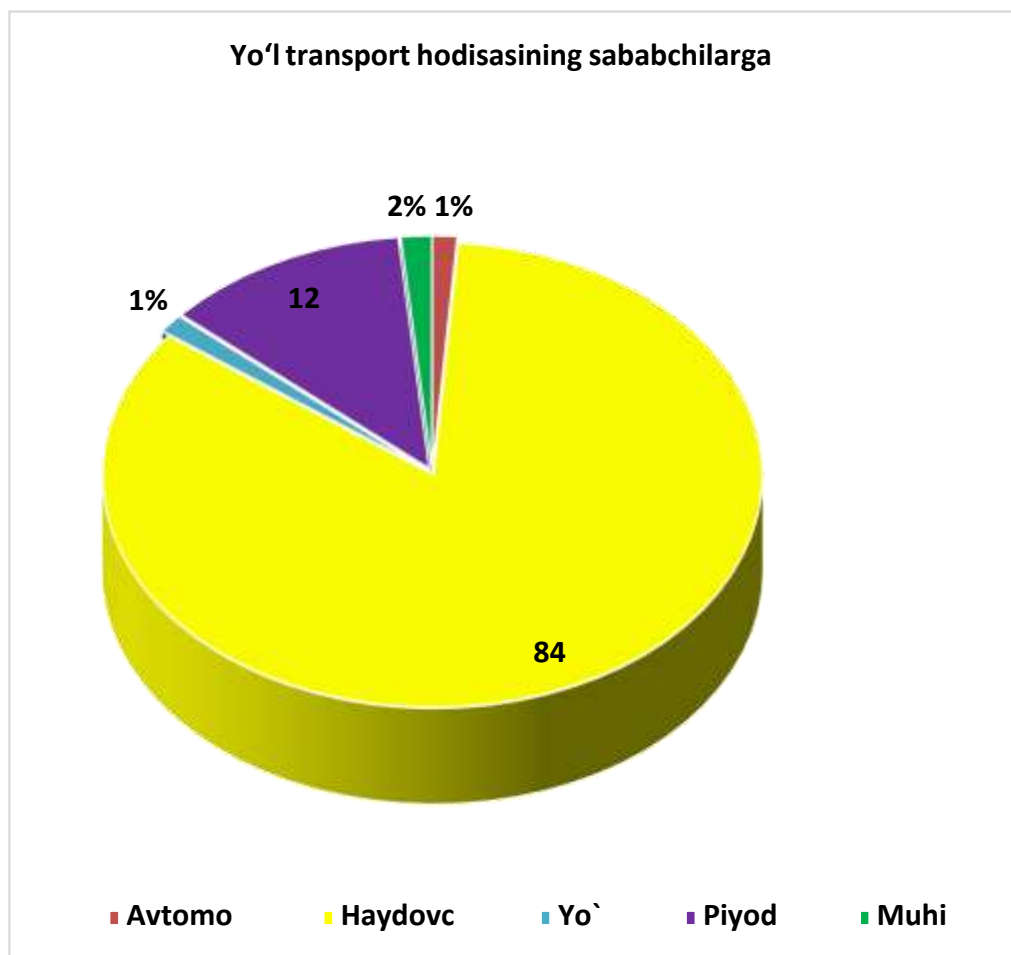
Avtomobil transportining konstruktiv o'lchamlari (parametrlari) yo'l harakatiningtasnifiga ta'sir ko'rsatadi. Bunda avtomobilning geometrik o'lchamlari tortish vatormozlanish sifati, haydovchi ish joyining qulayligi va yengil boshqarilishi muhim o'rin egallaydi.

1- diagramma

Tizimga quyidagi tashkiliy qismlar kiradi: A (avtomobil), H (haydovchi), Y (yo'l), P (piyoda), M (muhit). Bu tashkiliy qismlar muhitda faoliyat ko'rsatibgina qolmasdan, atrof-muhit bilan ularning har biri chambarchas bog'liq bo'ladi.

2-gistogramma. “Avtomobil-haydovchi-yo‘l-piyoda-muhit” tizimida yo‘l transport hodisasining sababchilarga bo‘linishi.

Harakatni tashkil qilishda bajariladigan ishlar quyidagi talablarni qondirish kerak;

- Harakat tezligini yo‘l uchastkalari bo‘ylab asta-sekin o‘zgarishini
- Haydovchiga sutkaning har qanday vaqtida harakatlanishi uchun yo‘lning oldingi uchastkalarini yo‘nalishi aniq va ravshan bo‘lishini;
- Transport vositalarini tez va xavsiz harakatlanishi;
- Transport vositalarini maksimal darajada o‘tkazishni;
- Ekologik jihatdan qulay bo‘lishi
- Piyodalarni qulay va xavsiz harakatlanishi
- Iqtisodiy jihatdan hamyonbop bo‘lishi
- Mavjud transport vositalari qatnaydigan avtomobil yo‘llari kuzatilganda avtobus haydovchilari yo‘l yoqasining duch kelgan joyida to‘xtashlari, to‘xtab turishlari yo‘lovchilarni hoxlagan yerda tushirishi va olib ketishi kuzatildi. Buning oqibatida salbiy holatlar yuzaga kelmoqda. Transport vositalarini duch kelgan yerda to‘xtashini oldini olish maqsadida biz quyidagilarni taklif qilamiz: avtobus

haydovchilari o'zlariga biriktirilgan jihozlangan zamonaviy bekatlarda to'xtab yo'lovchilarni tushirishlari yoki ortib olib ketishlari zarur.

➤ Harakatlanuvchi ko'chalarda hozirgi kunda kech qurini yurishda ko'chalar yaxshi yoritilmagan, buning oqibatida har xil baxtsiz hodisalar ro'y berib kelmoqda. Buning uchun ko'chani yoritish chiroqlari bilan jihozlash kerak natijada baxtsiz hodisani oldini olgan bo'lamiz.

➤ Avtobuslar to'xtab yo'lovchi tushirish yoki ortib ketishlari uchun maxsus avtobus bekatlari bilan jihozlash zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – Toshkent: “O'zbekiston” NMIU, 2018. – 80b.
2. Азизов Қ.Х. Ҳаракат хавфсизлигини ташкил этиш асослари. Дарслик. – Тошкент: 2009. - 267 бет.
3. Xolmatov U., Xolmatov S. YO 'L TRANSPORT HODISALARINI VUJUDGA KELISHIDA PIYODA VA PIYODA BOLALARNING O 'RNI //Science and innovation in the education system. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 8-15
4. АЛМАТАЕВ О. Т. и др. ОПТОЭЛЕКТРОННЫЕ ПРЕОБРАЗОВАТЕЛИ РЕФЛЕКТИВНОГО ТИПА ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦИИ ЖИДКОСТНЫХ И ГАЗОВЫХ ПОВЕРОЧНЫХ РАСХОДОМЕРНЫХ УСТАНОВОК //Механика. Научные исследования и учебно-методические разработки. – 2014. – №. 8. – С.27-34.
5. Хамдамов Б. М. и др. ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ ОПТОЭЛЕКТРОННЫЙ ПРИБОР ДЛЯ КОНТРОЛЯ РАСХОДА ВОДЫ В ОТКРЫТЫХ КАНАЛАХ
6. //Наука. Образование. Техника. – 2015. – №. 2. – С. 72-82.